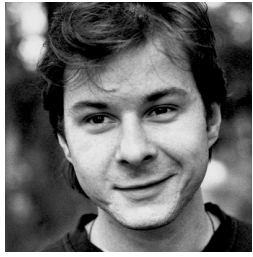


Nici autorul nu se preocupă prea mult de rigoarea unor asemenea clasificări, divagând ori de câte ori îi stă pe limbă câte-un amănunt capricios. De aici și senzația de teribilă alegrețe intelectuală a studiului.



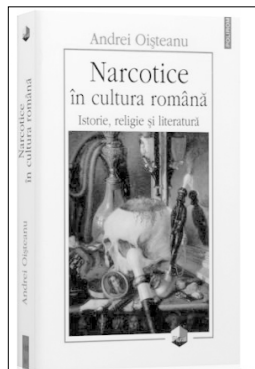
■ cronică literară de cosmin ciotloş Iluziile literaturii române

Apărută nu chiar demult, cartea lui Andrei Oişteanu despre narcotice a fost deja întâmpinată favorabil de câțiva comentatori cu autoritate. Până acum, n-am înregistrat nici o contestare.

Nici a demersului în sine, nici a realizării acestuia. Ceea ce, oricum, e surprinzător. (Capitolul despre Eminescu, de pildă, ar fi putut apărea foarte bine în faimosul număr din *Dilema*, care i-a convulsionat pe mulți dintre admiratorii necondiționați ai poetului.) În fond, *Narcotice în cultura română* e o carte incomodă. Cel puțin pentru intelectualii idilici și pentru publicul larg. Efectul ei relativist mi se pare comparabil cu acela, încă nu epuizat, al eseului lui Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*. De nu chiar mai mare, căci, până la urmă, Oişteanu ridică un set de întrebări cu portanță comportamentală, iar prejudecățile pe care le-ar putea întâmpina sunt dintre cele care, îndeobște, nu se lasă negociate.

Și totuși, se pare că ne e mai ușor să admitem toxicomania unuia sau altuia dintre scriitorii de primă mărime decât să le punem la îndoială acestora statutul de autori canonici. Suntem, deci, mai permisivi etic și mai încăpățânați estetic, ceea ce e meritul, sau, mai degrabă, vina școlii. E drept, într-un caz avem probe documentare, în celălalt, doar viziuni subiective. Or, dacă cele dintâi abundă în studiul de față, pe cele din urmă Oişteanu le evită cu sistemă. Nu numai că nu dă sentințe (ceea ce ar fi fost pedant și naiv), dar nici nu se amăgește ca să-i iasă, cum se zice, stamba la cot. E conștient că terenul e prin natura lui alunecos și, în consecință, calcă prudent. O singură dată pare să-și iasă din fire, într-o polemică *en passant* (pp. 39-40) cu un tânăr istoric, Dan Dana, pe un ton, însă, de o impecabilă civilitate.

Organizată cronologic, materia *Narcoticelor în cultura română* se întinde la ritualurile preoților daci (celebra dispută dintre Bolliac și Odobescu în chestiunea „lulelelor”) până la tinerii furioși de azi, ca Alexandru Vakulovski sau Dragoș Bucurenci (cu romane ca *Pizdeț* sau *RealK*). Cuprinsul ar putea însă induce în eroare. Căci, pe parcurs, omogenitatea criteriilor variază. Nu toți cei cărora le sunt dedicate capitole au fost opiomani (sau, cu un inspirat eufemism,



Andrei Oişteanu, *Narcotice în cultura română*.
Istorie, religie și literatură
Iași, Editura Polirom, 2010, 504 p.

opiofilii). E situația câtorva prozatori interbelici ale căror personaje se droghează: Max Blecher, Sorana Gurian, Henriette Yvonne Stahl, Ioana Postelnicu, Camil Petrescu. Ultimul, de exemplu, e atras în pleiadă aproape accidental, în temeiul unor banale figuri de stil, care asociază lipsa femeii iubite cu sevrul morfinomanilor!

Tot cam așa se întâmplă cu Eminescu. Jumătate din secțiunea consacrată lui reprezintă supralicitarea interesată a unor versuri inofensive referitoare, într-adevăr, la stări onirice. Teiul (numit de generosul Călinescu „iarba narcotică”) ar provoca, conchide Oişteanu, „halucinații auditive”:

„Și, prin vuietul de valuri,
Prin mișcarea naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi.” (p. 146)

E cam mult, s-o recunoaștem. S-ar putea vorbi aici, în cel mai bun caz, de o narcoză lingvistică. Indiscutabil interesantă însă (și plauzibilă) e cea de-a doua jumătate, conținând nu numai un scurt nomenclator al medicației administrate la sanatoriul doctorului Șuțu, dar și informația, esențială, că Eminescu l-a vizitat pe acesta încă înainte de criza din 1883, cu scopul administrării de calmante, cel mai probabil, spune Oişteanu, opiacee.

Ajung, cu aceasta, într-un punct important al discuției pe care am schițat-o mai sus. Apropo de toleranța stranie pe care mentalul colectiv o dovedește în problema unor astfel de sincope biografice ale scriitorilor, o explicație ar putea veni din utilizarea cu scop medical (sau măcar experimental) a câtorva dintre narcoticele pomenite aici. În 1885, de exemplu, stomatologul german al lui Titu Maiorescu (pe care numai de apucături evazioniste nu-l putem suspecta) i-a făcut, ca analgezic, o injecție cu cocaină, pentru ca, în 1889, câteva zile după moartea lui Eminescu, operația de

aterom să necesite o anestezie cu aceeași substanță.

Spuneam însă că, de cele mai multe ori, Andrei Oişteanu pune documentele pe masă și obține rezultate sigure. Eteromania lui Ion Barbu e un fapt cunoscut. Nu și cocainomania din același sejur doctoral german, la care, s-ar părea, i s-a asociat, cu moderație, Tudor Vianu. De aici (și nu numai de aici) derivă o interpretare realmente interesantă, în termeni de șaradă psihotropă, a poemului *Riga Crypto și Iapona Enigel*. „Regele ciupearcă” ar fi, conform acesteia, arhicunoscutul burete din reprezentările infantile *Amanita muscaria*, zis, popular, și *muscarifă* sau *pălăria șarpelui*, în vreme ce nordica sa pasiune ar ascunde, după tot tipicul, o femeie șaman (pp. 225-234).

Trecând de la Barbu la Mateiu Caragiale, o lămurire care face toți banii aduce Andrei Oişteanu în privința câtorva pasaje din *Craii de Curtea Veche*. Celebra formulă a poeziei lui Pașadia (rezumată cu cinism de Pirgu prin „miambal și magiun”) n-ar fi numai una cu consecințe fizice. Magiunul cu pricina ar fi necesitat o preparare mai complexă, incluzând opiu sau hașișul.

Cazuistica de felul acesta e extrem de bogată în carte, practic imposibil de rezumat sau de compartimentat. Oricum, nici autorul nu se preocupă prea mult de rigoarea unor asemenea clasificări, divagând ori de câte ori îi stă pe limbă câte-un amănunt capricios. De aici și senzația de teribilă alegrețe intelectuală a studiului. Trecerea de la registrul doct la cel memorialistic se face dintr-o singură inflexiune a punctuației, iar revenirea nu necesită nici ea alt protocol.

Mă opresc asupra unui paragraf incitant dintr-un motiv cumva secundar, ca mărturie asupra vieții private din România anterevoluționară: „În legătură cu ultimul reprezentant al avangardei istorice românești, iată o amintire personală. În jurul anului 1979, aflându-mă în casa de vară de la Comana, cineva i-a oferit poetului Gellu Naum niște marijuana ca să-și pună în pipă. Poetul a zâmbit superior și a spus: «N-am nevoie de stimulente de acest tip. Îmi controlez singur stările psihedelice». Putem recunoaște aici și un fel de bravadă, tipică scriitorilor și artiștilor avangardiști (și nu numai). Bănuit că își creează tablourile sub influența substanțelor halucinogene, Salvador Dali a declarat: «Nu iau droguri. Eu însumi sunt drogul.»” (pp. 269-270)

Bravadă sau nu, altceva e frapant în privința episodului consemnat de Andrei Oişteanu. E pentru prima oară, dacă nu greșesc, când cineva vorbește atât de deschis despre existența concretă a drogurilor (fie ele și ușoare) în plin regim comunist. Sigur, dacă excludem „lecția de opiu” (care totuși e altceva) a lui Emil Botta.

Eterogenă, cum s-a văzut, și temperată în paginile cele mai grave

de un binevenit aer colocvial, inventarul lui Andrei Oişteanu are și o latură așa-zicând *light*, consemnând și adjuvante de toată ziua ca alcoolul, cafeaua, tutunul sau chiar, pentru ca lista celor îngăduite să fie completă, ceaiul. (Un frumos eseu inedit despre nes și mai ales despre dureroasa renunțare la nes, publică în anexă Mircea Cărtărescu.)

În încheiere, două completări pe care îndrăznesc să i le sugerez autorului, pentru o eventuală ediție adăugită. Prima e legată de poetul Daniil Scavinski, a cărui sinucidere, consemnată ca atare în *Narcotice în cultura română*, n-a fost de fapt străină de presiunea unei boli incurabile. Demonstrația o face Mircea Anghelescu în *Textul și realitatea*. Cea de-a doua se referă la romanele lui Cezar Petrescu (absent din cuprinsul cărții) în care sunt transcrise, cu mijloace rudimentare, ce-i drept, câteva *tripuri* destul de detaliate.

Oricum, *Narcotice în cultura română* e cel mai dezinhibat (s-ar putea și cel mai captivant) model de istorie literară pe scurt din câte avem. ■



MIERCURI, 11 august
a apărut cel de-al 73-lea volum
din colecția
Biblioteca pentru toți
editată de
Jurnalul Național,
al doilea volum din romanul
Iubim
de
Octav Dessila

„Octav Dessila pare predestinat unui
anume tip de a face literatură,
la intersecția bulevardului Mihail
Sadoveanu cu ceva mai lăturalnică
arteră Cezar Petrescu.”,
scrie
Dan-Silviu Boerescu
în Prefață.

Tabel cronologic și referințe critice
Mihai Iovănel
Coperta: detaliu din *Călăreții* de
Theodor Aman